



EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

SPAIN CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND
INNOVATION**



Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi • digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

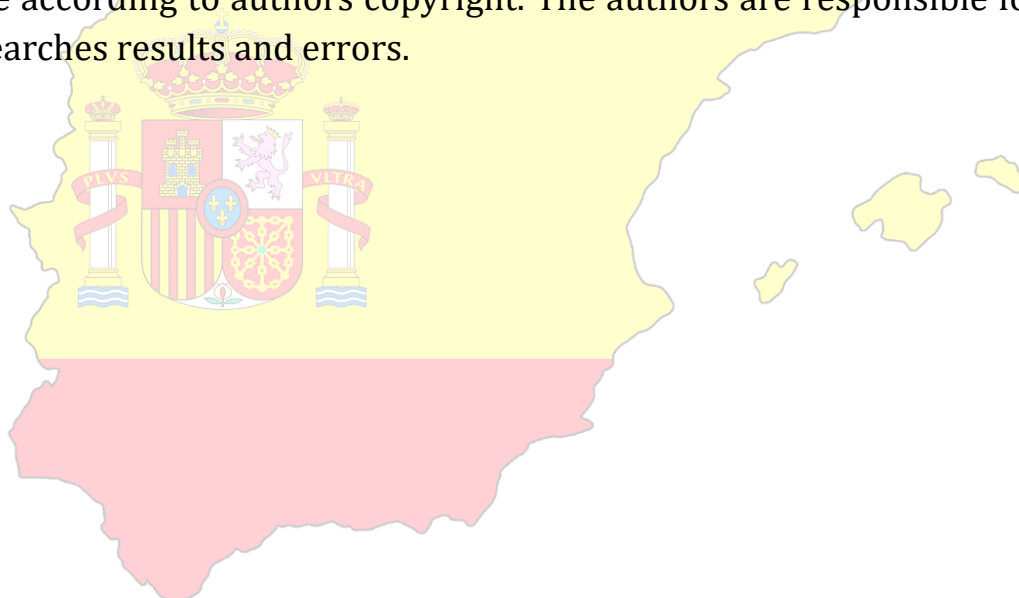


INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION: a collection scientific works of the International scientific conference – Madrid, Spain, 2025, Issue 4.

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION**». Which took place in Spain, 2025.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.





BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING METAKOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Shobekova Nigora Mamurovna

Andijon davlat pedagogika instituti mustaqil tadqiqotchisi.

Annotatsiya: Ushbu tezisda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metakompetentligini shakllantirishning metodik asoslari, ta'lim jarayonidagi o'rni va uni rivojlantirish yo'llari yoritilgan. Metakompetentlik tushunchasi ta'lim metodikasi nuqtayi nazaridan tahlil qilinib, pedagogik faoliyatda metakompetent o'qituvchi shaxsini tarbiyalashning nazariy va amaliy asoslari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: metakompetentlik, kompetensiya, refleksiya, ta'lim metodikasi, kasbiy tayyorgarlik, o'qituvchi shaxsini rivojlantirish.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimi o'qituvchidan nafaqat o'quv jarayonini tashkil eta olish, balki o'z faoliyatini tahlil qila bilish, yangiliklarni amaliyotga tatbiq etish, reflektiv yondashuv asosida o'zini rivojlantirishni talab etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining **metakompetentligini rivojlantirish** bugungi pedagogika va ta'lim metodikasining eng dolzarb masalalaridan biridir. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Milliy o'quv dasturi", "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Xalq ta'limini rivojlantirish strategiyasi"da o'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini, jumladan, metakompetentlikni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Chunki metakompetent o'qituvchi o'z faoliyatini boshqaruvchi, tahlil qiluvchi, yangi vaziyatlarga moslasha oluvchi, innovatsion fikrlovchi mutaxassis sifatida ta'lim sifatini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Metakompetentlik tushunchasi va uning ta'lim metodikasidagi o'rni.

"Metakompetentlik" termini lotincha "meta" (yuqori, o'zini boshqaruvchi) va "competentia" (qobiliyat, malaka) so'zlaridan tashkil topgan. Metakompetentlik — bu shaxsning o'z bilimi, ko'nikmasi va faoliyatini refleksiv tahlil etish, o'zini rivojlantirishga yo'naltirish, o'z faoliyatini boshqarish qobiliyatidir. Ta'lim metodikasi nuqtayi nazaridan metakompetentlik o'qituvchining o'quv jarayonini ongli, maqsadga yo'naltirilgan va reflektiv tarzda tashkil etish qobiliyatini bildiradi. Metakompetent o'qituvchi:

- o'quvchilarining ehtiyojlarini tahlil qila oladi;
- dars jarayonida yuzaga kelgan muammolarga mustaqil yechim topadi;
- metodik yangiliklarni tezda o'zlashtiradi va moslashtiradi;
- o'z faoliyatiga tanqidiy yondashadi;

– -o‘z-o‘zini baholashni amalga oshiradi.

Demak, metakompetentlik — bu o‘qituvchining “fikrlash ustidan fikrlash”, “o‘qitish ustidan o‘qitish” jarayonini amalga oshira olish qobiliyatidir.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metakompetentligini shakllantirish zarurati.

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi — o‘quvchi shaxsining ilk bosqichdagi shakllanishi uchun mas‘ul mutaxassisdir. Shu sababli, uning kasbiy tayyorgarligida metakompetentlikni rivojlantirish quyidagi omillar bilan bog‘liq:

Kasbiy refleksiya ehtiyoji. Bo‘lajak o‘qituvchi o‘z faoliyatini tahlil qilib, xatolarini aniqlab, takomillashtirish yo‘llarini topa olishi kerak.

Innovatsion metodlarni egallash zarurati. Metakompetentlik yangi metod va texnologiyalarni ongli qo‘llashni ta‘minlaydi.

Ta‘lim jarayonining murakkablashuvi. Zamonaviy o‘quv jarayonida raqamli texnologiyalar, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, ijodiy topshiriqlar — bularning barchasi metakompetent o‘qituvchini talab qiladi.

Mustaqil o‘qish va o‘zini o‘qitish ehtiyoji. Metakompetent o‘qituvchi doimiy o‘z ustida ishlovchi, o‘z faoliyatini tahlil qilib, yangilab boruvchi shaxsdir.

Shunday qilib, metakompetentlik — bu bo‘lajak o‘qituvchini “doimiy o‘rganuvchi shaxs”ga aylantiruvchi asosiy omil hisoblanadi.

Metakompetentlikni rivojlantirishning metodik asoslari.

Metakompetentlikni rivojlantirish pedagogik va metodik jihatdan kompleks yondashuvni talab etadi. Quyidagi metodik asoslar bu jarayonning samaradorligini oshiradi:

Reflektiv yondashuv.

Refleksiya — metakompetentlikning asosi hisoblanadi. O‘qituvchi o‘z faoliyati ustidan fikr yuritib, o‘zini baholaydi, bu esa o‘zini rivojlantirish strategiyasini belgilashga yordam beradi. Ta‘lim metodikasida reflektiv topshiriqlar, dars tahlili, “mening darsim” uslubi, “o‘zimni kuzataman” kundaliklari kabi mashqlar samarali vosita bo‘ladi.

Faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv.

Bo‘lajak o‘qituvchi faqat nazariy bilim emas, balki amaliy faoliyat orqali kompetensiyalarni egallaydi. Shu sababli, pedagogik amaliyot, keys-stadi, loyiha metodi, modellashtirish kabi yondashuvlar metakompetentligini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim.

Metakompetentlik shaxsning ichki motivatsiyasiga tayanadi. Shu sababli, o‘qituvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, differensial va adaptiv metodikalarni qo‘llash lozim.

Axborot texnologiyalaridan foydalanish.

Raqamli ta'lim muhitida o'qituvchi metakompetentligini rivojlantirish uchun onlayn kurslar, ta'lim platformalari, vebinarlar, virtual laboratoriyalar kabi vositalardan samarali foydalanishi kerak.

Ta'lim texnologiyalari va ularning metakompetentlikni rivojlantirishdagi roli.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari o'qituvchining metakompetentligini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ular orqali o'qituvchi o'z faoliyatini baholaydi, tahlil qiladi, mustaqil o'rganadi. Quyidagi texnologiyalar ayniqsa samarali:

Loyiha texnologiyasi. Talabalar muayyan pedagogik muammoni mustaqil hal etish orqali ijodkorlik va refleksiya ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Keys-stadi texnologiyasi. Real holatlarni tahlil qilish asosida qaror qabul qilish qobiliyati shakllanadi.

Reflektiv treninglar. Talabalar o'z hissiyotlari, qarashlari va qarorlarini tahlil qilib, o'zini anglash darajasini oshiradilar.

Portfolio texnologiyasi. O'qituvchining o'z rivojlanish yo'lini hujjatlashtirish, o'z yutuqlari va kamchiliklarini ko'rish imkonini beradi.

Elektron ta'lim texnologiyalari. Moodle, Google Classroom, Edmodo kabi platformalar o'qituvchining metakognitiv faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi.

Bu texnologiyalar orqali o'qituvchining fikrlash, o'zini baholash va mustaqil qaror qabul qilish malakalari shakllanadi, bu esa metakompetentlikning o'zagini tashkil etadi.

Amaliy tajribalar va kuzatuvlar.

O'zbekistonning bir qator pedagogika universitetlari (masalan, TDPU, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Qarshi davlat universiteti) tajribalarida metakompetentlikni shakllantirishga qaratilgan modellar sinovdan o'tkazilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki:

- Metakompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan reflektiv mashg'ulotlar o'quvchilarning tahliliy fikrlash darajasini oshiradi;

- Keys-stadi va loyiha metodlari qo'llangan guruhlarda talabalarining kasbiy refleksiya ko'nikmalari 30-40% ga oshgan;

- ortfolioga asoslangan o'quv dasturi orqali talabalar o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlay boshlagan;

- Mentorlik tizimi orqali bo'lajak o'qituvchilar tajribali pedagoglardan o'z faoliyatini baholashni o'rgangan.

Bu natijalar metakompetentlikni rivojlantirish ta'lim sifatiga bevosita ta'sir qilishini tasdiqlaydi.

Metakompetentlikni rivojlantirishning metodik modeli.

Tahlil asosida quyidagi metodik modelni taklif etish mumkin:

1. bosqich – Diagnostika bosqichi. Talabalarning reflektiv fikrlash darajasi, kasbiy motivatsiyasi aniqlanadi.

2. bosqich – Rivojlantirish bosqichi. Keys-stadi, loyiha, trening, amaliy mashg'ulotlar orqali metakompetentlik shakllantiriladi.

3. bosqich – Refleksiya bosqichi. portfoliolarini to'ldiradi, mentorlar bilan muhokama olib boradi.

4. bosqich – Mustahkamlash bosqichi. Metakompetentlik ko'nikmalari pedagogik amaliyotda mustahkamlanadi.

Bu model o'qituvchini o'zini rivojlantiruvchi, tahlilchi, ijodkor va mustaqil shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metakompetentligini rivojlantirish — bu nafaqat individual kasbiy rivojlanish jarayoni, balki ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti hamdir. Metakompetent o'qituvchi:

- o'z faoliyatini tahlil qiladi va takomillashtiradi;
- yangi sharoitlarga moslasha oladi;
- innovatsion metodlarni samarali qo'llaydi;
- o'zini o'rganishga va yangilik yaratishga tayyor bo'ladi.

Ta'lim metodikasida metakompetentlikni rivojlantirish uchun reflektiv yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan metodlar, axborot texnologiyalari va portfolioga asoslangan baholash tizimini joriy etish lozim. Shu orqali bo'lajak o'qituvchilar o'z faoliyatining haqiqiy subyekti sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hasanboyeva O. "Pedagogik kompetensiyalarni shakllantirishning nazariy asoslari." – Toshkent: TDPU, 2021.
2. Xodjiev N. "Boshlang'ich ta'limda innovatsion yondashuvlar." – Samarqand, 2020.
3. Sh.M. Mirziyoyev. "Yangi O'zbekiston strategiyasi." – Toshkent, 2021.
4. Zimnyaya I.A. "Kompetentnostnyy podxod v obrazovanii." – Moskva, 2006.
5. Anderson L.W., Krathwohl D.R. "A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing." – New York, 2001.
6. Kuzmina N.V. "Professionalizm lichnosti uchitelya." – Moskva, 2004.
7. Xolbekova G. "Ta'limda reflektiv yondashuvning ahamiyati." – Toshkent, 2022.
8. Dewey J. "Experience and Education." – New York, 1938.
9. UNESCO. "Teacher Competency Framework." – Paris, 2018.
10. Karimova M. "Metakompetentlik tushunchasining pedagogik asoslari." – TDPU ilmiy jurnali, 2023.